Furuleiken Spell- og Danselag

1972 1982

Hilsen til Furuleiken Spell- og Danselag

Furuleiken Spell- og Danselag kan med glede se tilbake på ti års virksomhet.

Gjennom sin virksomhet i disse årene er det jubilerende lag blitt et kjært innslag ved mange kulturtilstellinger, og publikum er begeistret for å oppleve den glede og inspirasjon laget gir.

Dere har levendegjort gamle tradisjoner som var i ferd med å bli glemt. Furuleiken Spell- og Danselag skaper kultur av høy kvalitet til berikelse for den enkelte og alle som får oppleve samvær med laget.

Det er ikke bare innad i laget det skapes glede, men også utover i bygda. Laget har hatt stor betydning i lokalsamfunnet, men også nasjonalt og internasjonalt ved våre vennskapskommuner.

På vegne av bygdas befolkning vil jeg takke for ti gode år i kulturens tjeneste og ønsker dere framgang og rike muligheter i tiden som kommer.

Med vennlig hilsen
LUNNER KOMMUNE

Peder Ødegård
Ordfører

Styret i jubileumsåret består av:

Formann:	*Øivind Paulsen*
Leikleder:	*Gunnar Berge*
Kasserer:	*Inger Lyng*
Sekretær:	*Aud Jorun Eide*
Styremedlem:	*Hallvard Kvåle*

Furuleiken Spell- og Danselag.

Etter at ideen om dannelsen av en leikarring ble unnfanget i en frisørsalong på Harestua for 10 år siden er Furuleiken Spell- og Danselag blitt et begrep innen folkedans på Hadeland.

Våre dansere har instruert på utallige gammeldans-kurs, skapt glede og spredt mye godt humør.
Som et resultat av dette er det dannet flere danseringer på Hadeland, noe vi i Furuleiken Spell- og Danselag ser meget positivt på, og håper den fine kontakten vil fortsette i årene fremover.

Formålet ved leikarringen er å ivareta tradisjoner innen folkedans, folkeviseleik og folkemusikk.
Det viste seg snart at dette var et forsømt område innen kulturarbeidet på Hadeland.

Etter mye tidkrevende arbeid med besøk og intervjuer av eldre mennesker over hele Hadeland, har det lykkes å finne frem tradisjonell musikk og dans. Dette er nå filmet og nedtegnet av Rådet for Folkemusikk.

Ved hjelp av gamle bilder er det også funnet frem en herredrakt (bunad) som nå er i bruk av flere dansere på Hadeland.

Furuleiken Spell- og Danselag vil fortsette dette arbeidet og håper på forståelse for vårt kulturelle arbeid.

I jubileumsåret har vi mange oppgaver med blant annet jubileumsstevne på Hadeland Folkemuseum, med besøk av dansere fra våre svenske og danske vennskapskommuner.

Styret og de valgte komiteer håper på et interessant år, og at det vil danne grunnlaget for interessen og de planer som er lagt for årene fremover.

Øivind Paulsen

Øivind Paulsen
Formann

Furuleiken Spell- og Danselag har til oppgave å fremme forståelse for folkemusikk, folkedans og folkeviseleik.

Den 15. februar 1971 møttes en del danseglade på Harestua Samfundshus. Felles for dem alle var interessen for gammeldans.

Dette ga støtet til kursvirksomhet i gammeldans/turdans resten av året. Vinteren 1972 grodde ønsket om et danselag fram, og konstituerende årsmøte i Furuleiken Danselag ble holdt 8. april 1972. Laget ble tilsluttet Landslaget for Spelemenn.

Det første styret besto av:
Formann: Kjersti Pramm
Leikleder: Hallvard Kvåle
Kasserer: Gunnar Berge
Sekretær: Marit Skoglund
Styremedlem: Hans Henningfeldt.

Senere formenn
1973 Kjersti Pramm
1974 Kjersti Pramm
1975 Gunnar Berge
1976 Tone Sandlie
1977 Tone Sandlie
1978 Paul Paulsen
1979 Grete Gundersen
1980 Paul Paulsen
1981 Thore Lie

Leikledere gjennom 10 år:

1972 og 81	Hallvard Kvåle
1973	Tone Sandlie
1974	Kari Laugen
1975 og 76	Bjarne Bjørgan
1977,78,79,80	Gunnar Berge

I tillegg har vi hatt følgende instruktører fra andre lag til å lære oss følgende danser:
Solveig Grinde og Bjørn Ahlgren - Telespringar og Telegangar.
Anne og Bjarne Bjørgan - Pols, Sør- Østerdalspols og Elverumspols.
Rolf Bjørgan har vært instruktør i halling.
Roar Svendsen - Daledans og Västgötapolska.

Vår første formann, Kjersti.

Gunnar Berge

Furuleiken har hatt og har jevnelig kontakt med Egil Bakka i Rådet for Folkemusikk. Han arbeider spesielt med nedtegning og bevaring av dansetradisjoner landet rundt.

I 1978 arrangerte Furuleiken sammen med Egil Bakka et seminar på Hadeland om Grunnlaget for Folkemusikk og Folkedans.

I forbindelse med dette seminaret nyttet Egil Bakka anledningen til å se Hadelandsspringdansen danset av flere par fra distriktet, bl.a.

Barneringen i Furuleiken begynte å danse sammen i 1975, og siden den gang har det stadig vært nye kurs for barn og ungdom i Furuleikens regi.
Flere av dem som begynte å danse i Barneringen i 1975 er fortsatt med i Furuleiken, og de er i dag blant de dyktigste danserne vi har.

Vår trofaste felespiller helt fra starten og fram til i dag har vært Hallvard Kvåle. I flere år var han alene om å sørge for musikken både til øvinger og oppvisninger.

Det første spellemannslaget

I 1976 ble Furuleiken Spellemannslag stiftet. Hallvard Kvåle fikk da med seg Einar Lie og Bjørn Eide på trekkspill. I den forbindelsen ble navnet forandret til Furuleiken Spell- og Danselag, men Furuleiken er det navnet som helst blir brukt på folkemunne.
I 1976 begynte Hallvard Kvåle å arbeide for å øke interessen for felespill på Hadeland, og det første felekurset ble snart etter satt i gang. Interessen var ikke så stor til å begynne med, men i 1981 har vi 8 - 10 felespillere i alt, så utviklingen går den rette vegen.

Fra 1976 har toraderen spilt en stor rolle i Furuleiken Spell- og Danselag. Ikke minst takket være ildsjelen Arthur Blyverket har Furuleiken mange gode toraderspillere, og 5 - 6 av dem har ukentlige øvinger og er ofte benyttet til forskjellige arrangementer.
Furuleiken har i mange år hatt en dans/musikk/bunadkomite. Denne komiteen har lagt ned et stort arbeide for å finne fram til og ta vare på gammel musikk og dans fra Hadelandsdistriktet.

Komiteen har også arbeidet mye med å finne fram til og få tilrådd en mannsbunad for Hadeland.
Den første "nye" mannsbunaden fra Hadeland ble tatt i bruk i 1976.

Gjennom 10 år har dansere og spillemann fra Furuleiken Spell- og Danselag drevet en utstrakt kursvirksomhet. Grovt regnet har instruktører fra Furuleiken vært ledere for 72 kurs i gammeldans/turdans/bygdedans med tilsammen ca. 2.300 dansere. Vi kan sikkert være enige om at denne kursvirksomheten har vært og er en fin måte å fremme interessen for folkedans på.

I de 10 årene som har gått, har Furuleiken deltatt i 13 stevner av forskjellig slag på Hadeland, og selv arrangert 6 stevner fra lokal kappleik til Folkemusikkdager på Hadeland.

Våre egne stevner har alltid foregått på Hadeland Folkemuseum, som vi har et uvanlig godt samarbeide med.

Furuleiken har spilt og danset ved 183 oppvisninger siden starten i 1972.

I 1976 var Furuleiken med i TV-programmet "Gammaldans med nogo attåt" med Børt Erik Thoresen.

De siste årene har Furuleiken kommet i kontakt med dansere og musikere fra Lunners vennskapskommuner i Danmark og Sverige. Møtene med Ølsted Folkedansforening og Østra Njudungs Folkedanslag har gitt Furuleikens medlemmer nye impulser og mange gode venner.

Det første toraderlaget

Fra sommeren 1978 har Furuleiken Spell- og Danselag underholdt turistene på SAS-hotellet i Oslo hver sommer. I 1979 var Furuleiken på en 17 dagers turne i USA. Furuleiken har ved flere anledninger hatt oppvisninger ved forskjellige store arrangementer på Østlandet, spesielt kan nevnes Oslo Kommunes store arrangement på Hovedøya sommeren 1979. Disse jobbene har vi fått gjennom impressario Gunnar Eide.

Flere av medlemmene har deltatt på kappleiker opp gjennom årene. Her kan nevnes at Tove Kanten og Bjørn Kanten fikk 1. premie i klasse C under distriktskappleiken på Røros.

Skulle vi driste oss til å komme med et ønske for framtida, må det bli at stadig flere vil fatte interesse for å være med og ta vare på denne vår nasjonale og lokale kulturarv.

FORMÅLSPARAGRAFEN
Har vi greid å følge den?

"Furuleiken Spell- og Danselag har til oppgave å fremme forståelse og interesse for folkedans, folkeviseleik og folkemusikk."

Et jubileum sporer til ettertanke og tilbakeblikk. Få av stifterne av laget hadde vel klart for seg hva formålsparagrafen virkelig innebar. Enkelte hadde deltatt i organisert dansearbeid tidligere. Men nye som "gamle" dansere var alle enige om at vi ville noe mer enn gammeldans, og til det trengtes et organisert lag. Danselaget ble stiftet våren 1972. Ei enslig fele fulgte oss fra starten. Siden kom spelemenn på trekkspill og torader til, og nå er et felelag i ferd med å ta form.

Formålsparagrafen ble satt på trykk slik som vel de fleste danselag og leikarringer gjorde. Nå ser vi det hele fra en annen vinkel. 10 år har lært oss mye om dans og musikk. Vi har fått innblikk i en utrolig mangfoldig kulturskatt. En viss bredde har vi forsøkt å få med på programmet. Det har lært oss at interessene spriker, og at kanskje arbeidet vårt må begrense seg til deler av folkedansen. Her trengs en redegjørelse for hva folkedans er, og en oversikt over det norske folkedansrepertoaret.

Hva er folkedans, folkeviseleik og folkemusikk?
Ord som folkedikting, folkedans og folkemusikk kom på midten av 1800-tallet i vanlig bruk som betegnelse for den kulturelle oppdagelsen som den "dannede Kreds" gjorde mellom folket eller allmuen. Den "dannede Kreds" hentet sin kultur mere utenfra enn de utviklet den fra sitt eget indre, og de tapte derfor også mere og mere den nordiske egenart og nasjonalitet. De som eide og bar oppe **folke**-kulturen, brukte ikke sjøl denne betegnelsen. Den ble bare brukt av de som så det utenfra.

Folkemusikk er strengt sagt den musikken som kan føres tilbake til noe eldre tid enn bygdedansen. Den brukes til bygdedansene og som brudemarsjer og slåtter alt spilt på gamle norske instrumenter som fele, langeleik, bukkehorn, lur, fløyte og munnharpe. På kappleiker holder en seg innen disse grenser. Folk flest forbinder folkemusikk med den musikken som benyttes til all folkedans. Når en her omtaler dansetradisjoner, tar en indirekte musikken med. Musikk og dans utgjør en enhet der hver del ikke kan forstås fullt ut hver for seg, og det som først og fremst holder den sammen, er dansetakten.

Alt på 1800-tallet deler **det norske danserepertoaret** seg naturlig i tre hovedgrupper:
1. Nasjonaldanser
2. Runddanser og
3. Turdanser.

1. Nasjonaldans
ble først og fremst brukt om de gamle pardansene som levde i bygdene: springar, gangar, pols, rull og solodansen halling. Disse sto frem som gamle og særmerkte norske danser og fikk som andre slike kulturelement forstavelsen nasjonal- eller folke-. I dag brukes betegnelsen **bygdedans** om denne gruppen. Det er danser etter gammel tradisjon som har blitt danset i et avgrenset distrikt. Disse er det som blir brukt på kappleiker. Ønsket innen folkedanskretser i dag er at vi vesentlig holder oss til de bygdedansene vi naturlig sokner til. Hadelandsspringdansen hører hjemme her, og gjør det vesentlig for oss å lære den og å bruke den.

2. Runddanser
ble brukt på ei gruppe nye pardanser: Vals, galopp, reinlender, polkamasurka og flere. De kom til oss utenfra både med danselærere og med rent folkelige motestrømmer. En stor del av dem ble vanlige både i bygd og by blant alle lag av folket. De skilte seg klart ut fra nasjonaldansen som nye og i stor mon som internasjonale danser. Det mest typiske ved selve danseformen var ulike slag parvis rundsnu. Dette ga dem betegnelsen runddanser og skilte dem fra den tredje hovedgruppen, turdansene. I vårt århundre da moderne dans ble brukt om de nye danseformene som f.eks. tango, foxtrot, swing o.fl. ble betegnelsen **gammeldans** tatt i bruk for runddanser.

3. Turdanser
var gruppedanser med skiftende formasjoner som grunnmønster. På 1800-tallet knyttet betegnelsen seg først og fremst til en type danser med rekke eller firkantoppstilling som i hovedsak hørte overklassen til. De ble brukt mellom storbøndene på flatbygdene, mellom de kondisjonerte og i byene. Danseformen var bygd opp etter repetisjoner i musikken, og til hver repetisjon svarte en mer eller mindre avsluttet del av dansen som ble kalt TOUR. Det er et fransk ord som vi kan oversette med en runde eller en snu, og det er grunnlaget for betegnelsen turdans.
Da Klara Semb tok til å skrive ned folkedans først i vårt århundre, tok kun også ei lang rekke mer folkelige danser som riler og fast oppbygde pardanser med under betegnelsen turdanser. Vi kan nesten si at alle danser som ikke passet inn i de to andre hovedgruppene, ble regnet til turdansene. Turdansene har likevel spilt en liten rolle i den norske dansetradisjonen i forhold til de to andre gruppene.

Sangleker og sangdans knytter seg ikke så sjølsagt til begrepet folkedans.

Sangleker

er leker mer enn dans, knyttet til sangen som navnet sier. Lekemåten er gjerne ei enkel dramatisering av teksten. Sangleker var trolig kjent både i by og bygdemiljø også på 1800-tallet, sjøl om vi vet lite om dem. Når en ikke nevner dem som en del av danserepertoaret på 1800-tallet, er det fordi de ikke har vært regnet som dans. Dans og lek var to ulike ting, og sangleker ble sjelden brukt sammen med dans. De viser likevel så nær sammenheng med dansen når det gjelder formen, så de hører med i oversikten.

Sangdanser

må ikke blandes sammen med sangleker. Hulda Garborg tok opp arbeidet med en norsk sangdans for å gi folkevisene nytt liv. Sammen med Klara Semb arbeidet de den fram etter mønster fra færøydansen de første tiåra etter 1900. Sangdansen har ingen direkte sammenheng med eldre norsk folkedanstradisjon, men er en nyskapning som har fått mønster fra og blir brukt sammen med folkedans. Derfor blir den også ofte kalt folkedans.

Fram mot 1900 fikk bygdefolk, de som sjøl eide den såkalte folkekulturen, en ny og mer bevisst interesse for sin egen kultur. De så at den eldste musikken og dansen som hørte til, sto i fare for å dø ut, og ideen om å ta vare på dette sto fram. De første kurs og kappleiker kom i gang nettopp med tanke på dette. Samtidig kom de nye norske sangdansene og **folkedansbevegelsen** tok til å gro fram. Ungdomslag og leikarringer ble dannet og de dyrket både de gamle dansene og den nyskapte sangdansen som en spesialitet. I disse kretsene ble ordet folkedans etter hvert et samlende begrep som ble brukt om alle danseformene en arbeidet med, uten særlig tanke for bakgrunnen deres. Dette har blitt vanlig språkbruk, og for folk flest betyr folkedans helst den dansen som blir brukt i leikarringer og danselag.

Furuleiken har lært seg noe av alle typer norske folkedanser alt etter de instruksjonsmuligheter vi har hatt. Først de seinere åra har vi mer bevisst valgt repertoar, og granskingen i våre lokale omgivelser er kanskje for tiden vårt viktigste arbeid.

Kontakten med danselag i vennskapskommuner i Sverige og Danmark har gitt oss et gløtt inn i nordisk folkedans. Noe av dette har vi lært oss, sjøl om vi ser de norske folkedansene som det vesentligste.

Har vi så greid å skape interesse for folkemusikk og folkedans? Oversikten over vår virksomhet viser at vi i alle år har drevet en stor utadvendt aktivitet. Dans er og har alltid vært en samværsform til glede og utfoldelse for den enkelte. Klarer vi å vise dette slik at andre får lyst til det samme, ja, da er vi på god vei. Aktiviteten i mange danselag og gammeldansgrupper rundt om på Hadeland vil vi kanskje ubeskjedent ta en del av æren for.

Gammeldansen slår best an på Hadeland. I Furuleiken står bygdedanser, gammeldanser og en del turdanser høyest i kurs. En del av disse, spesielt de med lokal bakgrunn burde bli den vanlige samværsdansen blant folk flest ved siden av moderne danser. Derfor bør så mange som mulig også utenfor våre rekker, tilegne seg denne dansen og musikken. Vi har oppgaver her overfor alle som er interesserte.

I tillegg må vi håpe av Furuleiken Spell- og danselag kan ivareta den fulle bredde som folkedansrepertoaret byr oss, at medlemmene kan enes om å lære sangdanser like gjerne som bygdedanser. Vi bør fortsatt være et forum som søker inn i folkekulturens skattkammer, hente fram stoff som kan berike oss sjøl og i neste omgang våre medborgere gjennom fremvisninger og instruksjon. Måtte formålsparagrafen stå klarere for flere av oss og føre oss videre inn i nye gode år.

Kilde: "Norske dansetradisjoner", v/Egil Bakka

Lunner-Tunet

BUTIKK-SENTER

Til din tjeneste

Alt på ett sted

GOD PARKERING

TORSDAG = LANGDAG TIL KL. 19^{00}

DET ER PÅ Lunner-Tunet DET SKJER!

HÅRPLEIE VED HJELP AV DATA-DIAGNOSE OG «RØNTGEN»-FOTO

dame-
og herrefrisør
*
herretoupe-
spesialist
*
solarium
*
salg av
- shampooer,
- balsam,
- kurer,
- pynt,
etc.

finn og gunnar
hårdesign - akademi

*

avdeling: brugaten 8² — Oslo 1
bestillingstelefon..... 41 44 66

*

avdeling: gunerius — storgt. 32²
bestillingstelefon..... 41 53 90

Christofher Hammers "Sognebeskrivelse over Hadeland" fra slutten av 1700-tallet:
"Bøndernes største Fornøyelsen er at Dandse. Deres Dandse ere Følgende:

1. Polskdans med Gaae og Springdans.
2. Krabbeluren. Engelsk Trip. Biøndansen, Contra-dandse og fleere.
3. Hallingen som er den artigste baade af Musik og Dandsemaade.
4. Trekorsdans og Sexkorsdans.
5. Langdans, da der i en Rad dandser saa mange som i Stuen er, og er nok den første Simple Dandsemaade, da alle fornøyelser sig paa engang. Og fordandseren og hans med-følgende Quindfolk holder et tøiklæde mellem sig og der under dandser de alle med snuing og Vendinger efter en Frisk Polskdands."

Bøndernes Musikalske Instrumenter ere:

1. Lang-lek med 4 til 5 lang-strenger og 4 stutte strænger af staal.
2. Tutter-Horn med og uden Mundstykke af Eine eller Mæssing.
3. Basun eller Luur, som bruges i Sættermarken at fæet skal gaae stille og Roeligere.
4. Mund-Harpe.
5. Fiol som kaldes Fela.
6. Tromme.

Omkring arbeidet til "Dans, Musikk og bunadkomiteen" i Furuleiken Spell- og Danselag.

I denne artikkel skal vi komme med et utdrag av hva komiteen har gjort og kommet fram til i de årene den har vært i arbeid. Vi viser også til egne artikler om "Springdansen på Hadeland" av Egil Bakka og om "Herrebunaden på Hadeland" av Gunnar Berge. I løpet av de siste årene har vi reist rundt på Hadeland med båndopptager og delvis filmkamera. Den spede begynnelse til dette arbeidet begynte i 1976, og de fleste opptak og intervjuer er gjort på kveldstid og i fritiden. Under denne tiden har vi hatt et nært samarbeide med Egil Bakka i "Rådet for Folkemusikk og Folkedans".

Folkemusikktradisjonene og folkedans på Hadeland er i ferd med å gå helt i glemmeboka. De fleste som sitter med tradisjonsstoff er gamle, og det er få som har overlevert musikken og dansen videre til yngre generasjoner, og nesten ingenting er nedskrevet på noter. Mye verdifull musikk er borte for godt, men det finnes heldigvis mange som enda danser den gamle springdansen.

Innsamlingsmetoden består i å ta opp musikk på bånd, og vi prøver også å få opplysninger på båndet om hver enkelt melodi, hvem den er lært av, når den er lært osv. Dette har vist seg å være vanskelig, da ytterst få kan huske navn på slåtten eller hvem de har lært den av. Opplysninger om gamle danser og hvordan dansestilen har forandret seg fra før til nå, er også ting vi spør om. Alt dette gir viktig bakgrunnsopplysninger til dansen og musikken.

Opptakene og intervjuene vi har gjort er oppbevart hos Gunnar Berge, men skal senere redigeres og arkiveres i arkivet til Rådet for Folkemusikk. Flere timer 16 mm film og en del intervjuer ligger alt i arkivet, da Egil Bakka i flere tilfeller har vært her og filmet og intervjuet tradisjonsbærerne. Den tidsperioden vi har fått tak i mest musikk fra, er slutten av forrige og begynnelsen av dette århundre, d.v.s. fra ca. 1858-60 til ca. 1940. I denne tida var Hadeland preget av et markert klasseskille med den enorme forskjellen det var mellom storbønder og embetsfolk på den ene siden, og husmenn, gårdsarbeidere, småbrukere og andre arbeidsfolk på den andre siden. De mange store gårdene gjorde at det ble et miljø av gårdbrukere, deres familier og en del embetsfolk. I disse kretsene ble dansemusikken oftest besørget av strykeorkestre, hornmusikk osv. som spilte musikk av kjente Hadelandskomponister som Peder P. Sandbæk, Anders Olsen Dæhlen, Mons Paulsen Dæhlen osv. og en del annen musikk av samme stil. Det var vanlig å bruke ensembler med f.eks. 1. og 2. fiolin, klarinett, bass, cello og piano. De fleste av disse musikerne var notekyndige, og lærte derfor denne musikken etter noter som for

Alt i DAGLIGVARER

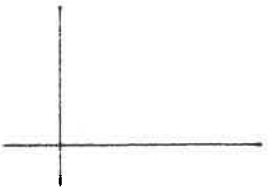

KALVSJØ DAGLIGVARE

Tlf. 21 466

Alt i byggevarer — verktøy — maling serviser — gaver — glass

JERN- OG BYGGEVARE

Tlf. 21 900 — 21 312

Gran
Herreekvipering a/s
Tlf.: 30 275 2750 Gran

A. HELLUM & Co
HERREEKVIPERING — SKOTØY — REISE-EFFEKTER
2760 Brandbu — Sko- og barneavd. Telefon 34 009
Konfeksjon. Telefon 35 099

GULLSMED
Bjarne H. Pedersen A.s
2760 BRANDBU — TLF. (060) 34 413

hellum sko
Gran - Brandbu
30 838 — 34 009

TUNEX
BADEROMSPANEL

IVAR ENGEN A/S
BYGGEVARER
2762 Røykenvik. Tlf. (060) 37 036 — Avd. Jaren. Tlf. (060) 28 645

det meste er bevart den dag i dag. Dansene var fandango, lancers, polonese, francese, figaro og noen mindre vanlig turdanser i tillegg til de vanlige runddansene som vals, polka, masurka og reinlender.

De mer folkelige musikktradisjonene levde i de lavere samfunnslag. Folk herfra var sjelden eller aldri med på ball og fester som ble holdt av overklassen, men hadde fester og dansemoroer for seg sjøl. Musikken som ble brukt her var heller ikke den sammen som ensemblemusikken spilte. De lokale spellemenn kunne sjelden noter, og det de spilte var slik som de hadde hørt andre spilte det, lært av noen som tralla eller fra grammofonplater. Som en ser, har det vært to vidt forskjellige tradisjonslinjer som har levd ved siden av hverandre i hvert sitt sosiale lag. Musikken som arbeidsfolket brukte, ble sikkert identifisert med de laveste sosiale befolkningsslag og dermed erklært som simpel og ubrukelig for de "fine" kretser. Blant de mer etablerte musikere var det også en sterk motvilje mot å "spelle vilt", d.v.s. å spille etter gehør og ikke bruke noter. Munnspillet, enraderen og toraderen, som var mye brukt, ble nok også sett på som så simple av etablerte musikere og finere folk at de nesten ikke kunne kalles musikkinstrumenter.

De vanligste instrumentene var fele, munnspill, enrader, torader og større trekkspill. Fra gammalt av var nok fele det instrument som ble mest brukt til dansemusikk. Til tross for dette, er det ikke så mange igjen av de folkelige felespillere på Hadeland. Noen få har vi imidlertid truffet.

Disse er:
Astrid Kleven, Bjoneroa.
Jul Stubne, N. Oppdalen.
Maurits Broberg, Jevnaker.
Axel Larsen fra Syd-Dakota må vi også nevne.
Av navn på bygdespelemenn som er døde, kan vi nevne:
Anders Langbråten (Wergelandsgutten) som vi har 5 slåtter fra.
Ottar Bjellabraaten og Anders Ottesen, Gran.
P.A. Resenfeld, Peder Emse, Ole Myrvold.
Julius Støkket, Brandbu.
Kristoffer Lunner, Tobias Kalvsjøhagen og Syvert Ballangrud, Lunner.
Hans Ruud, Jevnaker.

På slutten av forrige århundre kom de første enraderne. De ble raskt populære og konkurrerte mange steder ut fele da de hadde kraftigere, fyldigere tone og muligheter til bassakkompagnement. En annen grunn til at de ble populære var at de var billigere å anskaffe og lette å spille på. Etterhvert ble det mer avanserte trekkspill, og det fantes ei tid durspill med både en, to, tre, fire og fem rader.
Munnspill har også vært mye brukt. De kom i bruk omtrent samtidig med eller litt før enraderen, og fungerer i prinsippet likedann. Et munnspill var så billig at det ofte fungerte som en mellomting mellom et leketøy og et instrument. Til tross for dette finnes det en del dyktige munnspillere som har spilt til dans.
Av tradisjonsbærere på durspilltrekkspill og munnspill kan vi nevne:
Jul Stubne, N. Oppdalen. Arne Hansen, Jevnaker. Lars Fossheim, Grindvoll. Marie Melland, Grindvold. Magne Sløtte, Lunner. Arnt Råstad, Lunner, Arne Dalen, Bjørgeseter. Asbjørn Lien, V. Gran. Fam. Bekkelund, Bjoneroa. Gunnar Aaserud, V.Gran. Arthur Blyverket, Hakadal. Lars Bråstad, N. Oppdalen og mange flere som vi ennå ikke har rukket og besøkt.

De vanligst dansene som ble danset var reinlender, polka, galopp, vals og springdans, det finnes også en del andre lokale varianter av disse dansene rundt om på Hadeland. Vi nevner halvrund polka fra Myllatraktene, stigvals Tingelstad og Vosset polka Vestsia.

Halling eller laus har vi sikre kilder for at det ble danset på Hadeland, men i dag er det nok ingen som kan huske å ha sett den bli danset.
Folkemusikksamleren Ludvik M. Lindemann har nedtegnet 2 hallinger fra Hadeland rundt 1850.

Mari og Arne Bjørkli danser springdans

Av tradisjonsbærerne i springdans skal vi her nevne de viktigste:
Einar Kjos, Bleiken.
Arne Skiaker, Gran.
Sverre Sørum, Bjoneroa.
Trygve Esperum, Vestsia.
Alf og Ingerid Haug, Lunner.
Anders Ulven, N. Oppdalen.
Gunnar Bakken - m/frue, V. Gran.
Gudmund Kristiansen, Lunner.
Mari og Arne Bjørkli, V. Gran.

Den eldste musikken vi har er nok den som opprinnelig ble spilt på fele. Når en- og to-raderen kom, ble nok mye av den gamle felemusikken overført til og tilpasset disse instrumentene, men rundt århundeskiftet dukket det nok også opp en del musikk som var laget på durspill og tilpasset dette instruments muligheter. Det er nesten umulig å si nøyaktig hvor gammel hver enkelt melodi er. Disse dansene har vandret rundt og finnes ofte i flere varianter på Hadeland. Flere av dem finnes i varianter over store deler av landet. Slik musikk er det umulig og også meningsløst å lete etter eksakt alder og komponist på. Det som er interessant er at den har vært i bruk på Hadeland.

Vi skal nå nevne i tørre tall hva vi har utrettet disse årene komiteen har vært i arbeid:
Av musikkopptak er det gjort følgende:
12 personer på to-rader.
10 på trekkspill.
6 på fele.
2 på munnspell.
I alt ca. 12 timer.
På lydbånd er det intervjuet 8 personer og det er gjort 2 sangopptak.
Ca. 25 dansepar er tatt opp på 8 mm film.
I samarbeid med "Rådet for Folkemusikk" er ca. 3 timer gått med til 16 mm filming og 2 timer til intervju.
Ang. bunadtradisjonen er det gjort ca. 20 besøk. Flere museums- og bibliotekbesøk.
Ca. 20 herrebunader fra Hadeland er blitt sydd.
En del seminarer er blitt arrangert.
Vi arbeider nå med å få spredd den gamle springdansen til alle danselagene på Hadeland. Flere kurs er blitt holdt. Vi arbeider også med å få spellemennene(kvinnene) på Hadeland til å spille den gamle musikken.
Vi har også deltatt på flere kappleiker med vår springdans.

Vi vil til slutt benytte anledningen til å takke for den vennlige mottakelsen vi har fått hos alle vi har besøkt, og for alle kaffekopper og trivelige stunder.

Paul Paulsen Gunnar Berge

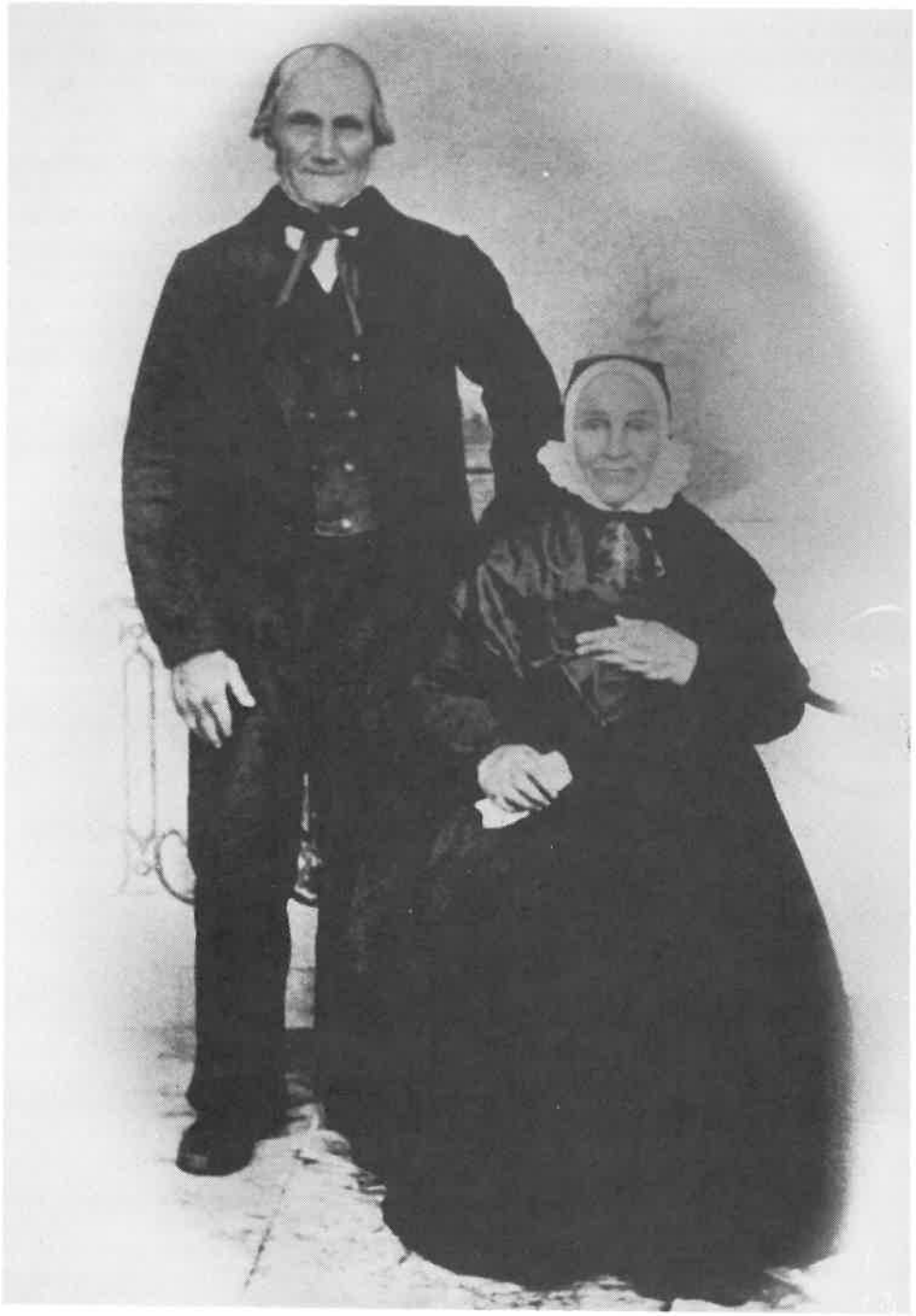

Ole Jacobsen Nøkleby, f.ca. 1780 og Siri Klæstad, f.ca. 1790.
Nøkleby bærer her kort jakke.

Mannsbunad fra Hadeland.

I 1973/74 begynte arbeide med å finne fram til en mannsbunad på Hadeland.
Går vi tilbake til tiden før 1830-40, finnes det for lite materiell til å komponere en hel drakt. Noe finnes det imidlertid. En del gamle plagg er oppbevart på Hadeland Folkemuseum fra begynnelsen av 1800-tallet. 3 - 4 vester av den gamle typen med ståkrave, en knebukse i elgskinn, en jakke i vadmel som er kort foran og har flak bak og en brudgomsbunad brukt av Ole Vassenden, Bjoneroa ca. 1820, den har mørk blå fløyelsbukse og rød brokadevest, jakken finnes ikke.
Først da fotografiene begynte å komme, kan en finne en del bildemateriell og en del plagg er også bevart. Jeg skal først sitere Iver J. Prestkvern som skriver om klær fra denne tiden:
"Og je hørde folk prata om søllknapper og halendinger. Når en var i byn, kunde'n så lett skjelja hadlendinger frå totning og døl, sa dom. Såg du ein mann i gata med qvite knapper, så viste du det var hadlending, dei andre hadde gule massingknapper. Ja. Det var det. Ei tid - hå ner det var kan je itte seia - alt meda dom brukte søllspenner i skoa og søllknapper i knebuksa."
Videre står det:
"Rundtrøye - hell kan hende du kaller a stutttrøye - vart sidere, hu vart frakk, og frakken vart flak-kjole, som rokk tel knes vælså, jemsid rundomkring, med eit dele bak som rokk opp åt smal-live, så flaka fikk slenge lett og itte hefte gonga for mye. Buksa kraup nedetter, den og, og nådde nepå skoa. Hu var smal ned. Slitelær på innsida åt nerkanten, bak og framme. Fore hele vegen ned med sterk leret. Inga underbukse".

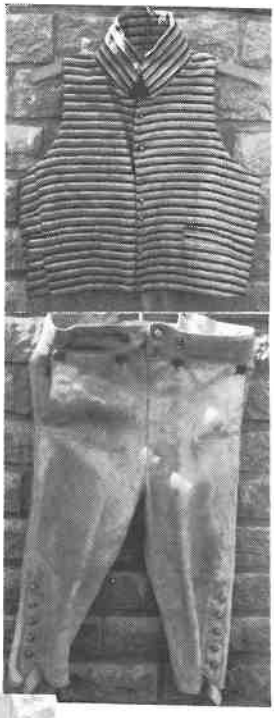

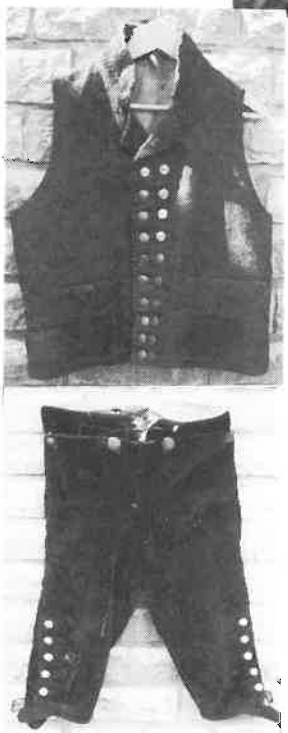

Gamle draktdeler fra Hadeland.

Om halstørkle:
"I søkna og heme om helga brukte kara halstørkle ta bomull. Dom gjorde det på den måten at dom tok eit ruttørkle og klypte av i to like deler snippmellom. Halvparten var måte stor, synes dom. Det er fortalt at gamle karer kunde legge det over hukua og ta det rundt nakken, og så knyte det frampå halsen".

Halstørkle slik det ble brukt i forrige århundre, Bildet viser også at han brukte rutete vest.

Om huplagga:
"Frå eldgammalt hadde dom ein høg stiv sylinder-hatt har je hørt".
Om vesten:
"Å veva brøstduktøy og halstørklevev var ein stor konst, dom hadde så mange og så vanskelige mønster der".
Om hosor:
"Stas-hoson var steinfargeblåe (indigo), hårdagshoson qvite hell gråe (sauleten). Alle slags hosor var hembøndine, ta ull (og tøvde) om vinteren, ta bomull om såmarn.

Inga hosor rokk lenger hell tel knes. Det som holdt hosoa oppe var eit mjukt og tøygjelig band, hand-smygt ta rautt og qvitt og blått ullgarn, hosobande. Det var om lag ein tomme breitt og virt ein to-tre gonger utanpå hosoa, er leggen er smalest neda knee, enden innunderstøkkin . Some band var ta rautt og gult".

Fylkeslaget i Uppland valgte i 1920 ei nevnd til å arbeide med en mannsbunad for Hadeland.

Olaus Islandsmoen skriver om dette: Mannsbunaden var enno i bruk på Hadeland og han vart uforandre godkjent, då denne var tåleg lik i alle bygder på Vestuppland: Han hev landbrok - med "brespeld" - dobbeltknapping framme, tviknept vest av raudrutet verken og frakk med sideflak. Både i vesten og frakken er sylvknapper - lage av sylvsmeder i bygdene. Det vart sydd berre tvo av desse bunadene - av skrædder Anders Haugen, Brandbu, som i sin ungdom berre sydde slike. Desse tvo var Olaus Islandsmoen og Lars Eskeland.
Bunaden til Islandsmoen var på Bagn Bygdemuseum og vi fikk utlånt denne som modell. Den var laget av vademel. For å få laget en slik bunad var det særlig veststoffet som var problematisk. Kjersti Prestkvern hadde en tid samlet stoff om veving på Hadeland fra gammelt av og fra henne fikk vi prøver av det stoffet som skulle brukes. En gammel stoffprøve fra 1850 viser at det ble brukt fargene rødt og svart rutete. Dette ble vevd opp av veversker fra Hadeland og det er i dag sydd ca. 30 vester.

Mannsbunad tilhørt Olaus Islandsmoen, finnes på Bagn Bygdemuseum.

Vi fikk skreddermester Avdahl i Oslo til å lage mønster av bunaden og han sydde også de to første bunadene, en til Paul Paulsen og en til Øivind Paulsen.

Senere har vi funnet flere gamle fotografier fra 1840/50 som viser menn med korte jakker. Det bildet som blir vist på side 16 er av Ole Jacobsen Nøkleby, født ca. 1780 gift med Siri Klæstad.
Bildet kan være tatt omkring 1940/50. Som det kommer fram på bildet, er jakken kort med trekte knapper. Vesten er av vademel og har sølvknapper (snittet på vesten er den samme som vi bruker). Langbukse og tørkle i halsen. Denne bunaden er nå sydd i flere eksemplarer i vademel og rødrutete verkenvest av skredder Rolv Haug, Tretten.

Noen er kanskje i vilrede om rutete eller ensfarvet vest, kort eller lang bukse. Til det er å si:

Kort bukse gikk av mote omkring 1830/40, men kan brukes sammen med den korte jakken, da det helt sikkert ble brukt sammen før 1840. Når det gjelder rutete vester finnes det en god del fotoer som beviser dette, blant annet fra et kommunestyremøte i Gran ca. 1850 der alle har rutete vester. Det ble også brukt ensfargede vester i svart vademel.
Konklusjon på mannsbunad fra Hadeland:
Den eldste: Kort jakke med trekte knapper, knebukse eller langbukse (omstutsbukse) med lem, og i vademel.
Vademels eller rutete vest i verken med sølvknapper.
Halstørkle, høy krave på skjorta. Indigoblå eller hvite strømper.
Siden begynte de å bruke sid jakke (spjælfrakk), lang bukse (omstutsbukse) i vademel, rutete vest og halstørkle. Sølvknapper i jakke og vest.

Gunnar Berge

Grete Lein Lange og Paul Paulsen i drakter fra Hadeland.

TRYSILHUS
80-årenes bolighus!

TRYBO-
TRYSILHUS AS

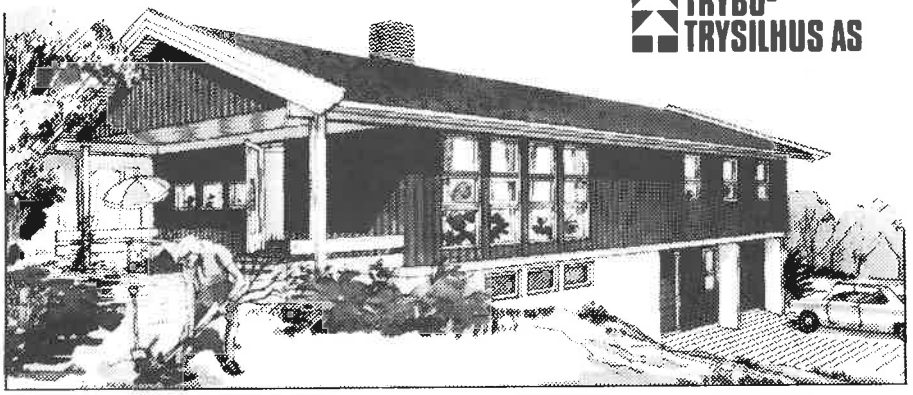

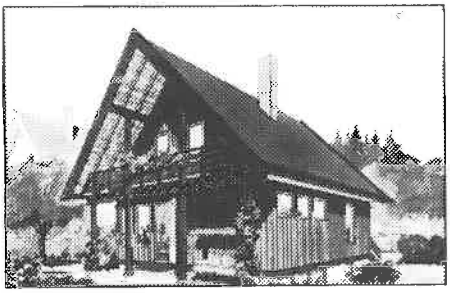

Nye hustyper, nye boformer!

ØIVIND PAULSEN
HUS OG HYTTESENTER

H & H
2740 ROA - NORGE

Stedet for en god handel er Gavecenteret

Vi kan tilby et godt utvalg i:

- *Strikkegarn*
- *Broderier*
- *Gaveartikler*
- *Leker*

Vi graverer også ditt dørskilt

GAVE CENTERET

Postboks 140
2760 Brandbu
Tlf. 060/35025

Tuff-Hole Dino!

"LA BILEN LEVE"

- Rustbeskyttelse
- Utvendig finish
- Innvendig finish
- 10 punkt service
- Dekk, batterier
- Kvikkvask med 4 programmer
- og ellers godt utvalg i rekvisita.

GRAN SHELL SENTER
INNEH. H. HEIER & CO.
Telefon (060) 30 835

HADELAND
BILOMSETNING
2740 ROA TLF. (060) 21530

OPEL
BrændenAutoAs
GM
AUTOMOBILFORRETNING
Telefon (060) 34 300 — 2760 Brandbu.

GRAN TORGBU

2750 Gran — Tlf. 30992

Alt i frukt og grønnsaker.
Stort utvalg i helsekost.
Egen blomsteravdeling

Alltid friske varer til en rimelig pris.

Dere finner oss i Vassenden Minisenter.

Velkommen til

hyggelig handel!

BO-TORGET

Springdans fra Hadeland. Etter Albert Svea. Kilde: Aksel Larsen, Montevideo, Syd-Dakota.

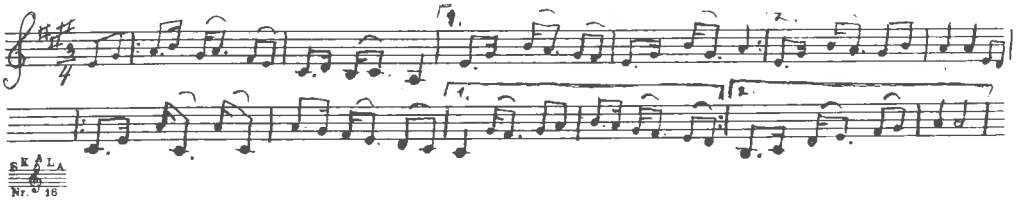

Springdansen på Hadeland

Det har blitt lagt fleire nye distrikt til folkemusikk- og folkedans-Noreg dei siste åra. Den nye interessa for lokale tradisjonar har fått folk til å leita i nærmiljøet, og det syner seg at praktisk tala alle distrikt har sine lokale tradisjonar i musikk og dans. Lenge var det mest berre dei formrikaste tradisjonane som var påakta, og distrikt med enkle og korte former fall lett utanfor. Idag tek det til å bli akseptert at det er mange andre verdiar i ein tradisjon enn formrikdom. Ein lokal tradisjon er også ein verdi i seg sjølv.

Difor har det kome fram i lyset att mange fine og interessante tradisjonar som ikkje har vore påakta tidlegare. Mellom dei er springdansen frå Hadeland som Furuleiken Spell- og Danselag har arbeidd for å registrera og føra vidare. Jamvel om han har vore vel kjend på Hadeland, har han vore ukjend i det organiserte folkemusikk og folkedans-miljøet, og han stod vel i fare for å veikna bort også på Hadelandbygdene om han ikkje no hadde blitt vigd ny interesse.

Springdansen eller springaren er ein av dei viktigaste norske bygdedansane, og den som har aller flest lokale dialektar. Truleg kom han hit til landet ein gong på 15 - 1600-talet, men då hadde han knapt den store rikdomen på variasjonar som han har idag. Mykje av det må vi tru har utvikla seg her fordi dei ulike bygdene har utvikla dansen sin ulikt. Særleg viktig har sikkert nye impulsar og nye dansmåtar som kom utanfrå vore. Det er tydeleg at bygdene har reagert ulikt på det og nytta det ut på ulikt vis og meir eller mindre.

Når vi samanliknar springdansen på Hadeland med springdansformer i nærleiken, finn vi også her bod om at distrikta har nytta impulsane utanfrå ulikt: I bygdene lengst nord i Vest-Oppland, først og fremst i Torpa, har dei halde fast ved vendingsdelen med snuingar under armane, som dei fleste springarar har. Men dei har ein rundsving som eg held for å vera av relativt ung type og som finst i mange austlandske masurkavariantar.

På Hadeland har dei lite eller ingenting att av vendingsdelen, men dei har ei rundsvingform som eg held for å vera av eldre type. Rundsving med dette prinsippet finn vi att i mange springarar og polsdansen. Rundsvingen har også eit tydeleg lokalt særdrag i det at han blir dansa "på hæla", som det heiter: Når guten gjer kraftigaste delen av snuinga i rundsvingen, legg han tyngda bakover på hælane og svingar på dei.

Mykje tyder på at sjølve rundsvingprinsippet slik vi finn det, ikkje berre i springdansen på Hadeland og i Torpa, men i alle springarane på Austlandet utanom Telemark og i mest alle polsformer, kom hit til landet kanskje ein gong omkring 1800.
Truleg kom det som ei enkel danseform med nokre taktar innleiing og så med rundsvingen som hovudmomentet. Somme stader vart rundsvingen teken opp som ein del av den eldre springarforma, ser det ut til. Andre stader vart den enkle rundsvingforma ein ny måte å dansa springar på som levde ved sida av den eldre springaren og etter kvart tevla han ut.

Gull, sølv, plett og tinn.
Velkommen inn!

A. Fagerholt
GULLSMED
Telefon (060) 30 293

Kalle's SKO
Bang-gården
2730 Lunner

hadelands BOKHANDEL

EVEN I BUA

2770 JAREN

ANNA's BARNEKLÆR
GRAN
TLF. 33 033

GRAN SKOTØYFORRETNING
ARNE ENSRUD — Tlf. (060) 30 065

en butikk i Økjeden
Tlf. 30 219
Gran

Cubus

VASSENDEN AUTO-SENTER

A/L Meieri butikken
2760 Brandbu
Tlf. 34 025

DOBBELTSENG malt m/velur

KUN KR. 2.730,-

÷ 10 % KONTANTRABATT

LAVE OMKOSTNINGER

MANDAG-ONSDAG KL. 9.00—17.00
TIRSDAG-TORSDAG-
FREDAG KL. 9.00—19.00
LØRDAG KL. 9.00—13.00

LAVE PRISER!

ØSTLANDSKE MØBELSENTER A/S

Hamar

Tlf. 23 040

«Det lille hjørnet»

Stoffer - Stil-mønster - Knapper - Sytilbehør
Garn - Mønster - Håndstøpte lys - Servietter
Gaveartikler - Danske bomullstoffer

Billige flanellstoffer til skjørt og bukser.

VI TAR PÅ OSS SØM AV GARDINER

GRATIS KLIPPESERVICE *og sømveiledning.*

Sissel og Siri

På Hadeland ser den nye rundsving-dansen ut til å ha blitt ei sjølvstendig springarform som har tevla ut den eldre springaren vi må tru har funnest. Slik er Hadelandsspringaren i nær slekt med den enkle springarforma som finst i øvre Numedal og skotske-springaren som lever ved sida av den gamle springaren i Aust-Telemark mange stader. Vi finn også tilsvarande springdansformer i Østfold, og den enkle polsforma i Trøndelag er av same type.

Springdans danses av Wenche og Sverre Sørum, Bjoneroa.

Jamvel om desse nye springarformene er relativt korte, har dei likevel fått lokalt særpreg på fleire vis. Både den delen som kjem før rundsvingen og sjølve rundsvingen varierer frå tradisjon til tradisjon.

Tradisjonsbærere av springdansen på Hadeland.

Det er felles for desse springarformene at dei har halde seg godt i hevd like fram mot i dag. Dei har betre enn dei eldre springarformene greidd å vinna seg ein plass i vanlege gammaldansrepertoar. Difor finn vi mange gode springdansarar på Hadeland mellom 40 50-åringane.

Mange stader på Austlandet kom den nye motedansen polkamasurka og den enkle springdansen til å smelta saman i ei ny form. I alle fall er det ei mogeleg forklaring på opphavet til den austlandske masurkaen. Polkamasurkaen kom hit til landet omkring 1850, men det må venteleg ha tatt ei tid før den autlandske masurkaen som fast form var blitt til. I alle fall ser det ut til at det er først fram mot 1900 at han tek til spreia seg frå flatbygdene der han venteleg vaks fram og oppover dalane som t.d. Valdres og Gudbrandsdalen.

På Hadeland ser ikkje masurkaen til å ha vunne innpass før no dei seinare åra med kursopplæring. Det er springdansen som har rådd rommet, og namnet masurka har berre kome inn som namn på slåttar fordi ein og har dansa springdans til masurka-slåttar. Elles har nemningsbruken når det gjeld masurka og springdans vore nokså flytande mange stader på det flate Austlandet. Dansane er då og nær i slekt med kvarandre og kan somme stader flyta over i kvarandre.

Når ein snakkar med eldre folk i Vest-Oppland om dans, veit mange å gi uttrykk for at springdansen på Hadeland er noko eigenarta, og ulikt det dei kjenner frå sine bygder. Når vi samanliknar danseformene ser vi også at dette er rett.
Springdanstradisjonen på Hadeland har klåre særdrag.

Anne Halvorsen og Gunnar Berge danser springdans på Furuleikens kappleik på Halvdanshaugen.

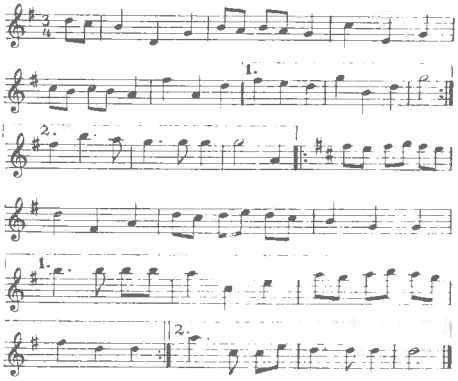

Eks. 1 a.

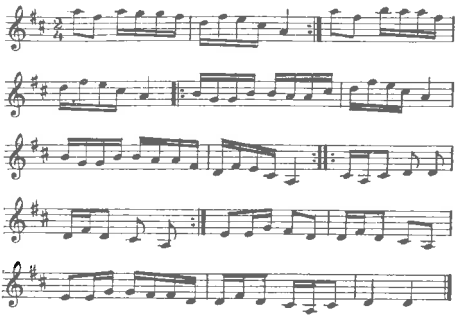

Eks. 1.

Enno er store delar av det flate austlandsområdet ikkje kartlagt når det gjeld dansetradisjonar. Det kan bli spanande å sjå kva vi kan lesa om utviklinga av dansen her i landet gjennom dei formene som måtte vera å finna der.

Det er ikkje tvil om at folkemusikk og folkedans-Noreg har blitt rikare dei siste åra.

Egil Bakka

Øivind og Jarle Paulsen i nye Hadelandsdrakter. Øivind med kort jakke.

GRAN FOTO
J. Andvord
TELEFON 30578
2750 GRAN

★ FOTOATELIER ★
★ FOTOARTIKLER ★
★ INNRAMMINGSVERKSTED ★

GRAN MEIERI KJØPESENTER A/L
2750 GRAN

har følgende avdelinger i Vassenden:

Bygg/jernvare	tlf. 30013	Dagligvarer	tlf. 30012
Landbruksbutikk	tlf. 30735	Manufaktur	tlf. 30012
Innkjøpslag	tlf. 30189	Glass/stentøy	tlf. 30012
Ferdighus	tlf. 30600	Gran Skysstasjon ...	tlf. 30267

HOVEDKONTOR TLF. (060) 30505

Vi ønsker velkommen til god handel!

astani
PARFYMERI
2750 GRAN — TLF. (060) 30018

Jensen i Brua

SEIKO
AUTORISERT FORHANDLER

PAUL BANG
Etbl. 1887
URMAKER - OPTIKK - GAVEARTIKLER
2750 Gran - Postboks 86 - Telefon 30 130

LOKALSTOFFET

finner du bare i

Sadeland
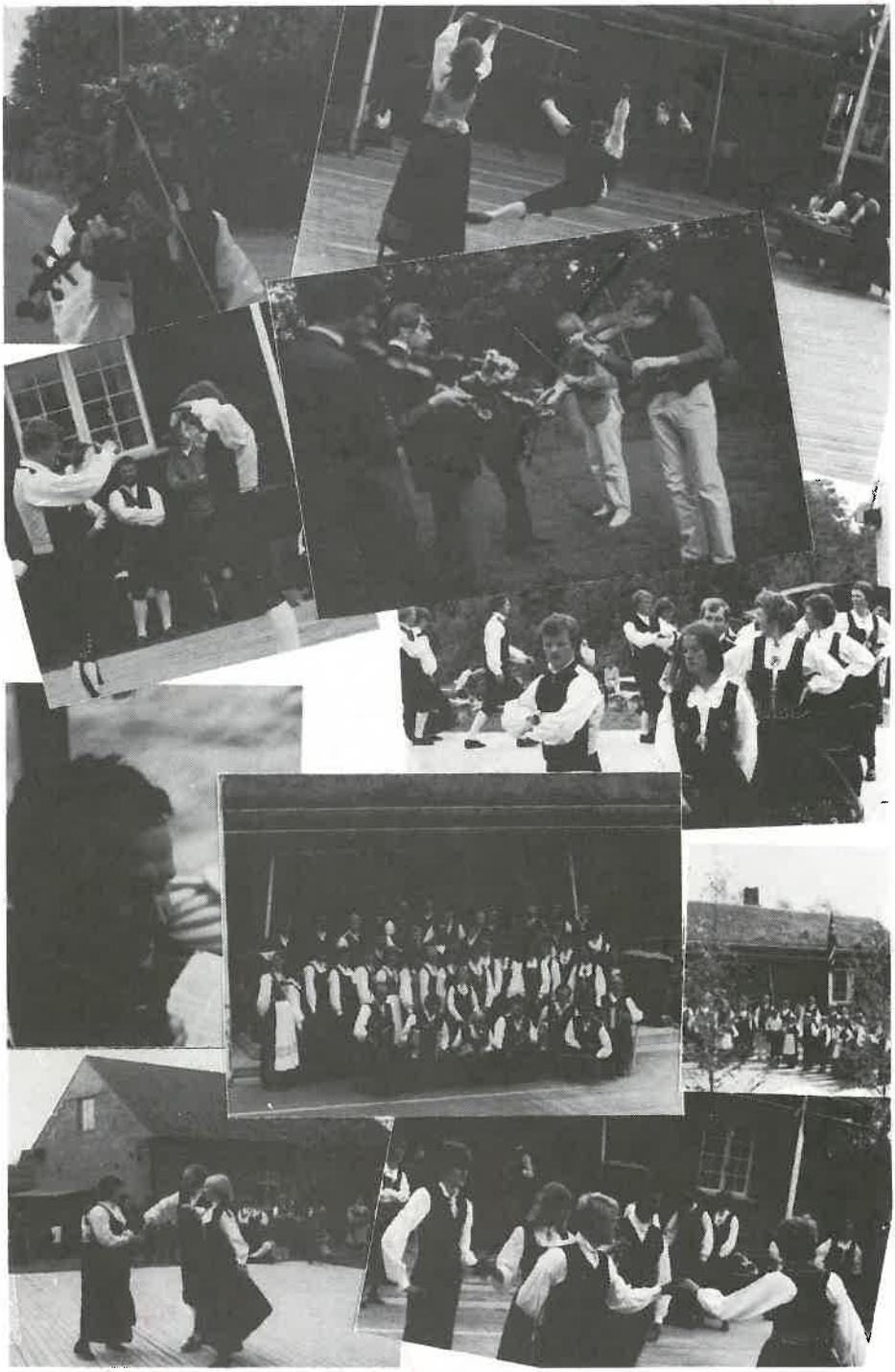
Hvorfor ikke prøve et abonnement.
Skriv eller ring.
2760 BRANDBU — TELEFON (060) 34 120